

הקדמה ליד החזקה לרמב"ם
Maimonides: Misné Tóra, Bevezetés
 Részlet. Fordította: Biró Tamás

„Nem szégyenülök meg, ha az összes parancsolatra tekintek.”	אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך ¹ .
1. Minden parancsolat, amelyek Mózesnek a Szinájon adattak, a magyarázatukkal együtt adattak. Amint írva van: „És adom neked a kőtáblákat, a törvényt (<i>tora</i>) és a parancsolatot (<i>micva</i>).” A törvény (<i>tora</i>) az írott törvény[re vonatkozik], míg a parancsolat (<i>micva</i>) a magyarázatá[ra]. És megparancsoltatott nekünk, hogy a törvényt (<i>torát</i>) a parancsolat (<i>micva</i>) alapján cselekedjünk meg. És ez a parancsolat (<i>micva</i>) az, amit szóbeli tannak neveznek.	כל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו. שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. ² תורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.
2. Az egész törvényt (<i>tórát</i>) leírta Mózes mesterünk a halála előtt saját keze írásával. És adott egy-egy [általa írt] tekercset mindegyik törzsnek, és egy tekercset elhelyezett a frigyládjában. Amint meg van írva: „Fogjátok ezt a törvény- (<i>tóra</i> -) tekercset, és helyezzétek azt stb. [az Örökkévaló Istenetek szövetségládjája mellé, és legyen ott ellened bizonyágul].”	כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט וספר אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו וגו'. ³
3. És a parancsolat (<i>micva</i>), amely a törvény (<i>tóra</i>) magyarázata, nem írta le, hanem megparancsolta azt a véneknek és Józsuénak és mindenki másnak Izraelből. Amint meg van írva: „Mindazt, amit megparancsolok nektek, azt tartsátok meg, megcselekedve [azt] stb.”	והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל. שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו'. ⁴

¹ A mottó egy zsoltáridézet. (Zsolt. 119,6).

² Exod. 24, 12. A maimonidesi szöveg plene módon írja a לוחות szót, amit a maszoretikus szöveg deffectiv módon ír. A bibliai vers folytatása hiányzik a maimonidesi szövegből: אשר כתבתי להורתם amelyet leírok, tanítandó azt. A bibliai vers folytatása – a rabbinikus kultúrában – automatikusan beugrik az olvasónak. Néha az idézet folytatását azért nem idézi egy rabbinikus mű szerzője, mert nem releváns. Máskor nagyon is releváns, de a terjedelem (a könyv vagy a kódex alapanyaga, a festék, a másoló vagy nyomdász munkaideje) megspórolható, mivel az olvasó úgyszólván fogja tudni. Jelen esetben a folytatás kihagyása mögött az állhat, hogy a folytatás megdöntené az exegetikai mutatót.

³ Deut. 31,26.

⁴ Deut. 13,1. A vers vége: „ne tégy hozzá, és ne végy el belőle.” Látszólag irreleváns, de didaktikai oka is van annak, hogy Maimonides nem idézi. Ugyanis a Tóra rabbinikus értelmezése néha mintha „hozzáadna vagy elvenne”, a rabbinikus rendeletek meg mintha hozzáadnának az (írott) Tóra szövegéhez. A standard válasz szerint a Tóra rabbinikus értelmezése az, amely a vers eleje szerint meg lett parancsolva, és amelyhez nem szabad hozzáadni, vagy abból elvenni. A rabbinikus rendeletek viszont nem „adnak hozzá” a Tórához, hanem kívülről, attól elkülönülten rárakódnak. Az idézet végének elhagyásával Maimonides mégis elkerüli, hogy ez a probléma ezen a ponton felmerüljön.

<p>4. Éppen ezért nevezik szóbeli tannak (<i>tora se-be-al-pe</i>).⁵ Habár nem lett a szóbeli tan leírva [Mózes által], Mózes mesterünk megtanította az egészzet a bíróságán⁶ a hetven vénnek. Hárman, Eleázár, Pinhász és Józsué kapták meg [a szóbeli tant] tőle [Mózesőtől]. [Ezen felül] Józsuének, aki Mózes mesterünk tanítványa, [nem csupán] átadta a szóbeli tant, [hanem] meg is parancsolta neki azt.⁷</p>	<p>ומפני זה נקראת תורה שבעל פה. אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים. ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה.</p>
<p>5. És hasonlóképp, Józsué egész életében szóban tanult. És sok vén tanult Józsuétól. Éli a bölcsektől és Pinhásztól kapta meg [a szóbeli tant],⁸ Sámuel [próféta] pedig Élitől és bíróságától⁹ kapta meg [a szóbeli tant]. Dávid pedig Sámueltól és a bíróságától kapta meg [azt].</p>	<p>וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע. וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס. ושמואל קיבל מעלי ובית דינו. ודוד קיבל משמואל ובית דינו.</p>
<p>6. A sílói Ahijjá [próféta] még az Egyiptomból kivonulók közül való volt, és levita volt, és hallotta [a szóbeli tant] Mózesőtől, amikor még fiatal / kiskorú volt.¹⁰ De Dávidtól és bíróságától kapta meg [a szóbeli tant].</p>	<p>ואחיה השילוני מיוצאי מצרים היה ולוי היה ושמע משה והיה קטן בימי משה והוא קיבל מדוד ובית דינו.</p>
<p>7. [Rabbi Ábrahám ben Dávid észrevételei] „A sílói Ahijja stb.” – <i>Nem lehetséges, ez az állítás nem helyes. A sílói Ahijja valójában Dávid bíróságának volt a tagja.</i></p>	<p>+/השגת הראב"ד*/ ואחיה השילוני וכו'. א"א אין זה נכון אלא שהיה אחיה השילוני מבית דינו של דוד: +</p>

⁵ Szó szerint „szóbeli törvény” vagy „szóbeli tóra”. A bibliai תורה *tora* szó jelentése eredetileg ’tan’, majd ’törvény’, majd a Pentateuchus kanonizációját követően felveszi a ’Tóra’, azaz ’Mózes öt könyve, Pentateuchus’ jelentést. Exod. 24,12 fenti olvasatában, értelmezésében ezek a jelentésrétegek szándékosan összezsúsnak: a Tóra önmagára mint Tórára utal, vagyis a *tora* szó jelentésmezeje leszűkül konkrétan a Pentateuchusra. A következő lépésben azonban a szó visszanyeri eredeti jelentését, a Pentateuchus lesz a תורה שבכתב *tora se-bi-khtav*, azaz ’írott törvény / tan / tóra’, amellyel szemben áll a תורה שבעל-פה *tora se-be-al-pe*, azaz ’szóbeli (fejben tartott) törvény / tan / tóra’. A továbbiakban a bevett *szóbeli tan* és *írott tan* kifejezéseket használjuk.

⁶ Ettől a ponttól kezdve minden generáció vezető személyisége egy *bét din* (rabinikus bíróság), pontosabban mondva, egy hetvenegy fős nagy szanhedrin fejeként jelenik meg. A hetvenegy fős nagy szanhedrin a legfelsőbb bírósági testület a rabinikus jogban, amelynek nem csupán ítélezési, hanem jogértelmezési-jogalkotási, valamint oktatási funkciója is van. Ebben a narratívában, amely a késő ókori rabinikus világot vetíti vissza a bibliai korra, Mózes, Józsué és utódaik, a próféták is rabbikká válnak, akik bíraskodnak, tórai törvényeket értelmeznek, rabinikus rendeleteket hoznak, és továbbadják a tudásukat a következő generációnak.

⁷ Vö. Deut. 31,14. 23, amely verseket Maimonides úgy értelmez, hogy Józsué külön is „meg lett parancsolva”. Ez egy rendhagyó eset a hagyomány rövidesen bemutatandó, egységes szerkezetű láncolatában.

⁸ Figyeljük meg itt is, a továbbiakban is, a történelem „tömörítését”, a hagyomány láncolatának „rövidítését”. Eszerint Éli főpap fiatalabb kortársa Pinhásznak, Áron főpap (Mózes bátyja) unokájának, akit a Biblia a pusztai vándorlás és a honfoglalás korából ismer. Éli 98 évesen hal meg (1Sám. 4,15), amikor Sámuel fiatal volt. Így a bírák korszakának időtartamát a talmudi történetírás, amelyre Maimonides is épít, bő egy évszázad hosszúságúnak gondolja. Ezzel szemben a Széder olam rabbára építő hagyományos történetírás szerint Józsué halála és Sámuel színrelépése között több, mint három évszázad telik el.

⁹ Itt és a továbbiakban is: „és bírósága” (ובית דינו) a 6. lábjegyzetben említett *bét din* vagy *szanhedrin*.

¹⁰ A Babilóniai Talmud (BB 121b) szerint „Ahijja még látta Ámrámot,” vagyis Mózes apját. Ezt a meglepő állítást finomítva adja vissza Maimonides, és Ábrahám ben Dávid még ezzel is vitatkozik. Maimonides kétségeit az jelzi, hogy a hagyomány láncolatában Ahijját nem Mózeshez, hanem Dávidhoz kapcsolja. Ahijja levita származását egyébként 1Krn. 26,20 alapján állítja a rabinikus történetírás.